

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 17. martā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede, kolēģijas sēdē izskatījusi [...] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 51/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Darba likuma 101. panta pirmās daļas 11. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās dienas.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, vienīgi pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, ja darbinieks pārejošas darbnespējas dēļ neveic darbu vairāk nekā sešus mēnešus, ja darbnespēja ir nepārtraukta, vai vienu gadu triju gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem, šajā laikā neieskaitot grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu, kā arī darbnespējas laiku, ja darbnespējas iemesls ir nelaimes gadījums darbā, kura cēlonis saistīts ar darba vides faktoru iedarbību, vai arodslimība.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Pieteikuma iesniedzējs jau iepriekš ir vērsies Satversmes tiesā ar saturiski līdzīgu pieteikumu, lūdzot izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam (ieteikums Nr. 17/2025). Satversmes tiesas 1. kolēģija, izskatot minēto pieteikumu, 2025. gada 20. februārī pieņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu, jo pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums bija acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Proti, Pieteikuma iesniedzējs nebija apsvēris, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis var būt saistīts arī ar darba devēja tiesībām nodrošināt savu darbību situācijā, kad darbinieks ilgstoši nespēj veikt darbu pārejošas darbnespējas dēļ, nevis tikai tad, ja darbiniekam darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti. Tāpat Pieteikuma iesniedzējs nebija pamatojis, ka ar pieteikumā uzskaitītajiem līdzekļiem pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē, kā arī netika sniegts vērtējums par apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma samērīgumu kopsakarā ar citām darbiniekam Darba likumā ietvertajām garantijām.

Tādēļ kolēģijai, ievērojot Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punktu, ir jāizvērtē, vai izskatāmajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

5. Izskatāmajā pieteikumā nav mainījies faktisko apstākļu izklāsts, bet ir sniegti papildus apsvērumi par apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi un saudzējošākiem līdzekļiem tā sasniegšanai. Tāpat Pieteikuma iesniedzējs ir izvērsis iepriekš pieteikumā norādītos apsvērumus par to, ka likumdevējs apstrīdētajā normā ir noteicis absolūtu pamattiesību ierobežojumu. Tomēr pieteikumā sniegto argumentu izklāsta izvēršana pati par sevi vēl nenozīmē, ka pieteikuma juridiskais pamatojums ir mainījies pēc būtības, ja šīs izmaiņas nenovērs trūkumus, uz kuriem norādīts Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2025. gada 20. februāra lēmumā.

Izskatāmajā pieteikumā Pieteikuma iesniedzējs neapšaubā, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis var būt saistīts arī ar darba devēja tiesībām nodrošināt savu darbību situācijā, kad darbinieks ilgstoši nespēj veikt darbu pārejošas darbnespējas dēļ. Pēc viņa ieskata šo leģitīmo mērķi ir iespējams sasniegt ar citiem darbinieka pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Proti, darba devējam esot tiesības šajā periodā norīkot darbā citu darbinieku vai arī noslēgt darba līgumu ar citu darbinieku. Pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tomēr saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 18.2. punktu*). Pieteikumā nav pamatots, kāpēc darba devēja papildu resursi, mainot darba organizāciju vai piesaistot jaunu darbinieku uz laika periodu, kas nav atkarīgs no darba devēja gribas, būtu līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt tādā pašā kvalitātē.

Pieteikuma iesniedzējs arī uzsver, ka likumdevējam ir iespēja paredzēt tādu regulējumu, saskaņā ar kuru darba devējs ir tiesīgs uzteikt darba līgumu, ja pēc pārbaudes tiek apstiprināts, ka darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti. Pieteikumā vispārīgi norādīts, ka šāds līdzeklis no valsts un sabiedrības neprasītu nesamērīgi lielu ieguldījumu, jo praksē darba devēji šādu iespēju jau izmanto. Tomēr minētās darba devēja tiesības ir attiecināmas tikai uz tādiem gadījumiem, kad darbnespējas lapa izsniegta nepamatoti. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja norādītais līdzeklis nav

piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai attiecībā uz tiem darbiniekiem, kuru pārejošai darbnespējai ir objektīvs pamats.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka situācijā, kad faktiski darbnespējas iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība, bet tas nav pierādīts normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, darbiniekam nepastāv tiesiskās aizsardzības līdzekļi, lai iegūtu Darba likuma 109. panta ceturtajā daļā noteiktās tiesības turpināt darba attiecības līdz darbspēju atgūšanai. Tomēr Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumu Nr. 950 “Nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība” 22. punkts noteic, ja par nelaimes gadījumu nav paziņots saskaņā ar šo noteikumu 12. punktu vai cietušajam šo noteikumu 5.1. apakšpunktā minētais darbspēju zaudējums iestājies vēlāk, nelaimes gadījuma izmeklēšanu uzsāk nekavējoties pēc cietušā rakstiska iesnieguma iesniegšanas darba devējam vai inspekcijai vai citas informācijas saņemšanas, kas liecina par notikušo nelaimes gadījumu. Pieteikumā nav pamatots, kāpēc minētie darbinieka tiesisko interešu aizsardzības līdzekļi nebūtu piemēroti iespējama nelaimes gadījuma fakta konstatēšanā.

Tāpat apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma samērīgums pieteikumā nav vērtēts kopsakarā ar citās tiesību normās darbiniekam noteiktajām garantijām, piemēram, Darba likuma 112. pantu un likuma “Par valsts pensijām” 14. pantu. Turklāt pieteikumā nav pamatots, kāpēc apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir absolūts. Proti, nav vērtēta absolūtā aizlieguma būtība, tā piemērošanas sekas, kā arī nav pamatota tā nepieciešamība. Tādējādi pieteikumā joprojām nav pamatots, kāpēc labums, ko iegūst sabiedrība no apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma, ir mazāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 51/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina